

ЕКОЛОГІЧНЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: СТАН ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Чигрин О.Ю., доц., **Часник О.М.**, студент
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Значні обсяги використання та забруднення природних ресурсів обумовили необхідність впровадження та реалізації системи платного природокористування.

Україна однією з перших в світі почала реалізовувати концепцію платного природокористування на законодавчому рівні.

Перший експеримент із введення системи екологічного оподаткування був проведений у місті Суми в 1989-1990 роках під керівництвом засновника Сумської наукової школи з економіки природокористування професора О.Ф. Балацького. Підприємства міста, незалежно від форм власності, сплачували платежі в залежності від обсягу скидів та викидів забруднюючих речовин у водні об'єкти, атмосферне повітря, кількості спожитої води та обсягів складування твердих відходів. Кошти від таких платежів збиралися в екологічний фонд і витрачалися рішенням міської Ради на екологічні цілі. Потім через 2 роки, цей експеримент поширився й на інші міста України і Росії. Так, на початку 1990-х років система екологічних платежів міцно закріпилася у вже незалежній Україні, та інших країнах колишнього Радянського Союзу.

Введення платного природокористування викликало розв'язання широкого кола питань. Зокрема, створення економічних умов для прискореного розвитку ринкових відносин та приведення системи природокористування в Україні у відповідність з практикою розвинених країн і міжнародними стандартами; стимулювання комплексного, раціонального, використання природних ресурсів і створення відповідних передумов; забезпечення сталого і достатнього фінансування робіт по охороні та відтворенню природно-ресурсного потенціалу; вирівнювання умов господарювання при використанні природних ресурсів різних якості та доступності; розширення інвестиційних можливостей; забезпечення узгодження загальнодержавних інтересів з інтересами територій шляхом збалансованого розподілу коштів, одержуваних від плати за природні ресурси, між державним і місцевими бюджетами; запобігання порушенням встановленого режиму природокористування.

Великий внесок у дослідження екологічного оподаткування в Україні належить головному науковому співробітнику Державної установи «Інститут економіки та прогнозування» НАН України Веклич О.О. Нею був проведений ґрунтовний аналіз організаційно-економічного механізму сучасного екологічного оподаткування в Україні та виявлено негативні тенденції його функціонування, такі як: довготривалий процес формування

та невідповідність еколого-економічним потребам національного господарства; відставання розвитку механізму екологічного регулювання від темпів і потреб руху продуктивних сил; відсутність комплексності та нерівномірність формування підсистем механізму екологічного регулювання.

З січня 2011 року в Україні діє новий Податковий кодекс України, згідно якого екологічний податок запроваджується замість зборів за забруднення навколишнього природного середовища.

Загалом зміни відбулися за такими ставками податків: за викиди в атмосферне повітря забруднювальних речовин стаціонарними джерелами забруднення, за скиди забруднювальних речовин у водні об'єкти, за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, за утворення радіоактивних відходів, за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії термін. Істотного спрощення зазнали механізми розрахунку найбільш поширених видів екологічного податку. Відповідне спрощення проведено за рахунок видалення низки коригуючих коефіцієнтів, які раніше застосовувалися. Але негативний ефект такого спрощення полягає у врахуванні всіх вище перерахованих коефіцієнтів у величині відповідних ставок екологічного податку, причому виходячи з їх максимального значення.

Проте практика справляння вітчизняних екологічних податків засвідчує наявність численних недоліків, неефективності щодо розв'язання проблем навколишнього середовища, не створення реальних стимулів у економічних агентів до екологоконструктивних, енергозберігаючих дій. Як зазначає у своїх працях Веклич О.О. Україна переважно декларативно вирішує проблеми навколишнього середовища і виступає таким суб'єктом господарювання, якому насправді вигідне заподіяння екологічної шкоди, компенсація за яку у вигляді зборів та штрафів, утворює рахунки державних фондів охорони природи. Так, наприклад відповідно до збільшення обсягів екологічних зборів в Україні за період 1999-2007 рр. включно надходження до фондів охорони навколишнього середовища усіх рівнів збільшилася з 57,8 млн. грн. до 1088,0 млн. грн., тобто зросли майже в 19 разів, в тому числі до Державного фонду – збільшилася з 10,9 млн. грн. до 707,2 млн. грн., або зросли майже в 65 разів.

Завданням сучасного законодавства є створення таких правових рамок економічної свободи, в яких ефективність діяльності суб'єктів господарювання безпосередньо залежатиме від ступені її екологічності.

Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 24-26 квітня 2013 р. / За заг. ред. О.В. Прокопенко. — Суми : СумДУ, 2013. — Т.2. — С. 250-251.